

سال نو حال نو

دکتر عظیم محبی

منطقی از محیط طبیعی و فرهنگی داشته باشند؟ آیا زمینه را فراهم کرده‌ایم تا ارتباط مطالب کتاب‌های درسی با موقعیت‌های طبیعی و فرهنگی فراهم شود؟

- بر اساس این بازبینی، آیا به خودنوسازی فکر می‌کنیم؟ بر اساس این خودنوسازی، برای تربیت دانش‌آموزان چه طرح و برنامه‌ای داریم؟ آیا ویژگی‌های نسل جدید ذهن شما را به خود مشغول کرده‌اند؟ کدام یک از مهارت‌های مورد نیاز دانش‌آموزان و تا چه میزان، ذهن شما را به خود مشغول کرده‌اند:

- سواد دیجیتال
- تفکر خلاق و نقاد
- نگرش کارآفرینانه
- نگرش بین فرهنگی و میان‌رشته‌ای
- مهارت‌های ارتباطی مؤثر
- گشاده‌رویی نسبت به تغییرات
- خود مدیریتی

سال نو فرصتی است برای بازبینی، بازاندیشی و بازآفرینی در نحوه ارتباط با چهار موقعیت خود، خدا، خلق و خلقت. بازبینی یعنی تأملی بر گذشته و تحلیل این چهار رابطه. در سالی که گذشت، تا چه میزان توانستیم رابطه خود را با محوریت فراموقعیت، اجتماع و طبیعت معنا بخشیم؟ آیا در محیط کار، ارتباط و تعامل سازنده‌ای با همکاران داشته‌ایم؟ آیا وظایف خود را به درستی انجام داده‌ایم؟ آیا زمینه‌ای فراهم کرده‌ایم تا دانش‌آموزان ظرفیت‌های خود را به درستی بشناسند و با کسب مهارت‌های لازم مسیر رشد خود را با محوریت خداوند طی کنند؟ آیا زمینه‌ای فراهم کرده‌ایم تا دانش‌آموزان درکی

تربیت را بر اساس چرخش‌های تحولی گفته‌شده زمینه‌سازی و نهادینه کنند، می‌توان انتظار داشت مراتبی از حیات طیبه تحقق پیدا کرده است. حیات طیبه وضع مطلوب زندگی بر اساس نظام معیار اسلامی است که با انتخاب و التزام آگاهانه و اختیاری در همین زندگی دنیایی و در جهت تعالی آن، از سوی خداوند به انسان اعطا می‌شود و تحقق آن، دستیابی به غایت اصیل زندگی انسان یعنی قرب الهی را در پی خواهد داشت.

حیات طیبه مفهومی یکپارچه است که همه ابعاد فردی و اجتماعی زندگی انسان را در بر می‌گیرد. به لحاظ فردی، به مصادیق خیر، حکمت، قدرت، زیبایی و فضیلت (قوت، سلامت، عزت، علم، ایمان، عمل صالح، حلم، اعتدال، تقوا، عفت، شجاعت و صبر) آراسته می‌شود و از بعد اجتماعی شامل مفاهیمی چون تعاون، نیکوکاری، احسان و رأفت، اخوت، استقلال، شورا، عقل جمعی و اتحاد اجتماعی است (مبانی نظری سند تحول، ۱۳۹۰: ۹۶-۹۲).

حیات طیبه مشتمل بر سلسله مراتبی از ارزش‌هاست که نه تنها همه آن‌ها به لحاظ اهمیت و اولویت تحقق در یک سطح و مرتبه نیستند، بلکه پذیرش و التزام نسبت به برخی از ارزش‌های اساسی این نظام معیار، به شناخت و انتخاب دین حق نیز متوقف نیست. لذا شکل‌گیری این نوع زندگی در ابعاد گوناگون مراتب متعدد دارد. از این رو، دستیابی به مراتب حیات طیبه در همه ابعاد، نه تنها مقصود اعمال فردی و اجتماعی هر انسان دین‌دار است، بلکه وصول برخی مراتب مقدماتی و پیش‌نیاز حیات طیبه نظیر رفع متعادل نیازهای زیستی و طبیعی افراد جامعه یا رعایت بعضی ارزش‌های اخلاقی مقبول همگان (نظیر انصاف، آزادگی، عدالت‌ورزی، صداقت و امانت‌داری) مورد درخواست هر شخص خردمند و دارای عقل سلیمی است که هنوز جلوه‌های التزام عملی به فطرت پاک الهی، عقل سلیم و وجدان سالم انسانی در وجود او باقی باشد (همان: ۹۷).

مقام معظم رهبری حفظ‌الله حیات طیبه را این گونه تعریف کرده‌اند: «حیات طیبه یعنی زندگی با کیفیت. یعنی زندگی‌ای که در آن، هم آخرت انسان تأمین است و هم زندگی فردی در آن تأمین است. آرامش روحی در آن هست. سکینه و اطمینان در آن هست. آسایش جسمانی در آن وجود دارد. فواید اجتماعی، سعادت اجتماعی، عزت اجتماعی، استقلال و آزادی عمومی هم در آن تأمین است (دیدار با قاریان قرآن، مورخ ۱۳۸۹/۴/۲۴).

حیات طیبه امری صرفاً اخروی نیست، بلکه در واقع حاصل ارتقا و استعلا حیات طبیعی و متعارف آدمی در همین دنیا، با بخشیدن صبغه الهی به آن است و تحقق آن به شکوفایی فطرت و رشد همه‌جانبه استعدادهای طبیعی و تنظیم متعادل عواطف و در نتیجه تکوین و تعالی پیوسته هویت افراد جامعه منجر می‌شود. برای تحقق حیات طیبه نیازمند کسب شایستگی در دانش آموزان هستیم. این شایستگی‌ها (علمی، فکری، اجتماعی و اعتقادی) از طریق برنامه‌های درسی (به‌عنوان فرصت‌های آموزشی تربیتی) زمینه‌سازی می‌شوند. به عبارت دیگر، آنچه در مدرسه در قالب فعالیت‌های درسی و فرهنگی ظهور و بروز می‌یابد، زمینه‌ساز حیات طیبه خواهد بود.

- خودپالایی (اخلاق)
- تفکر شبکه‌سازی و کار تیمی
- خودباوری و پایبندی به ارزش‌ها (ایمان)
- سلامت و نشاط
- خردورز و پرسشگری

براساس این بازاندیشی، آیا به اصلاح روش‌های آموزش (بازآفرینی) فکر می‌کنیم؟ به عبارت دیگر، برای پاسخ‌دادن به نیازها و مهارت‌های دانش‌آموزان چه طرح و برنامه‌ای داریم؟ آیا چرخش‌ها و رویکردهای زیر را در آموزش و سنجش مورد توجه قرار می‌دهیم؟

- از کنترل بیرونی به زمینه‌سازی برای انگیزه درونی (خوبشستن‌بانی)؛
- از انتقال اطلاعات به زمینه‌سازی برای اندیشه‌ورزی و درک معنا(تفکر)؛

- از نگاه تفکیکی به هویت یکپارچه، در هم تنیده و تلفیقی؛
- از به‌کارگیری روش‌های صرفاً انتقالی به روش‌های کاوشگری؛
- از سنجش اطلاعات به روش‌های سنجش شایسته‌محور؛
- از نگاه فناوری به‌عنوان ابزار به نگاه تجربه‌زیسته دانش‌آموزان؛
- از جدایی فرایند تفکر و هیجان به پیوند و یکپارچگی تفکر و هیجان در یادگیری و تصمیم‌گیری؛

- از یادگیری فردی به زمینه‌سازی برای یادگیری تعاملی و کار تیمی؛
- از نگاه صرفاً ذهنی به یادگیری، توجه به بافت فرهنگی و اجتماعی؛

از نگاه تک‌ساحتی تدریس به نگاه تمام‌ساحتی. آیا می‌توانیم ادعا کنیم در چنین حالتی زمینه تحقق اهداف دوره‌های تحصیلی در ساحت‌های تعلیم و تربیت (اعتقادی، اخلاقی، اجتماعی، علمی، هنری، اقتصادی و جسمی) فراهم می‌شود؟

به عبارت دیگر می‌توان ادعان داشت، اگر معلمان فکور با رهبری مدیران مدرسه در کلاس درس و مدرسه فرایند تعلیم و